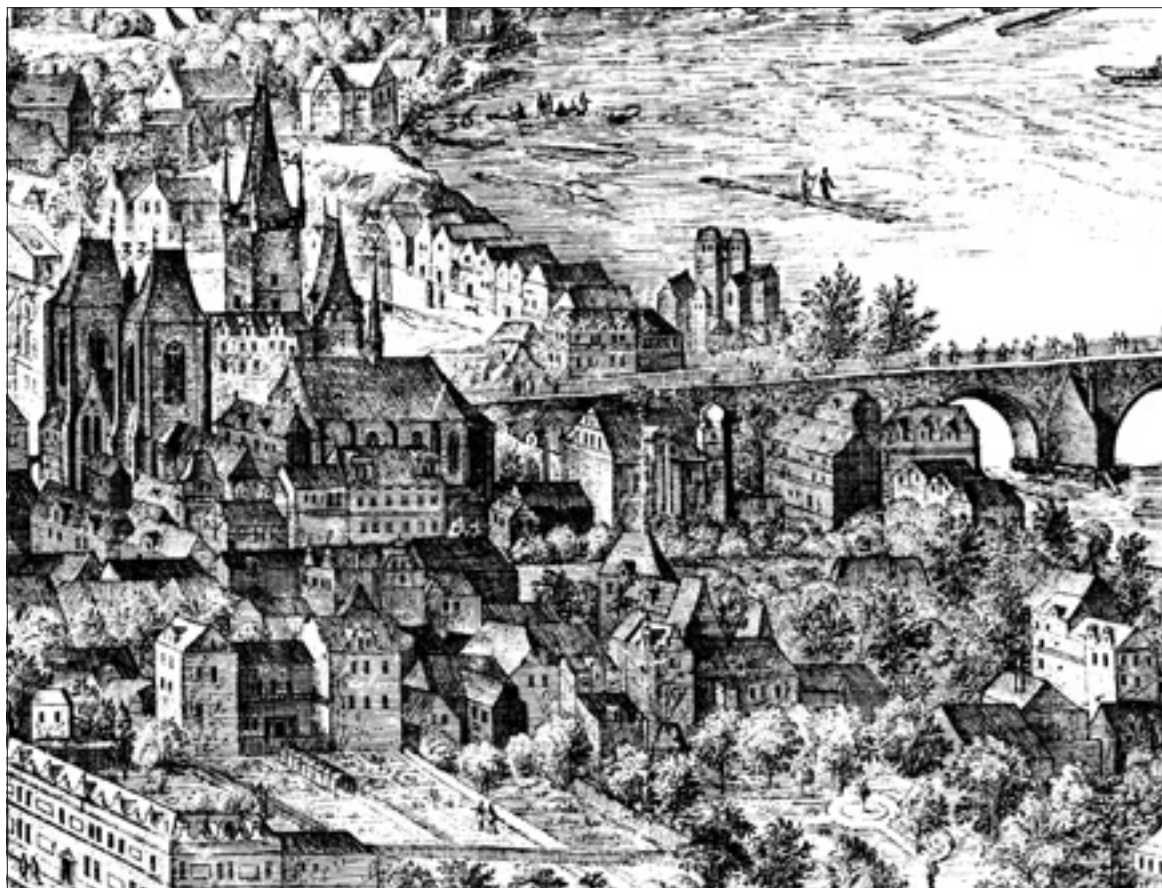

Rudolfinská Praha v detailech Sadelerova prospektu (6)

Malostranské mostecké věže a okolí

Z mostu na vybraném výjevu vidíme pouze jeden pilíř, ve zbývajících částí výjevu jej spíše tušíme díky nadhledu na vozovku s parapetem. Díky zvětšení rytiny můžeme obdivovat i zákres stafáže, vedle vojáků s halapartnami zde jsou i korzující dvojice, koňská spřežení a povozy. Porovnání výšky postav a mostního zábradlí nás může vést k oprávněné úvaze, že původní parapet byl vyšší než dnes, možná až 120 nebo 130 cm. Tento rozměr by lépe odpovídal fortifikační úloze mostu v období středověku a renesance. Obě malostranské věže mostu jsou zakresleny velmi věrohodně, jsou však posunuty více k východu, takže to působí, že most ústí přímo mezi věže, což neodpovídá realitě, protože most končí v terénu před věžemi (cca 25 m).

V předním plánu výjevu vidíme směs zástavby a zeleně, kde nelze rozlišit, kam sahá ostrov Kampa a kde je břeh Malé Strany. Čertovka není patrná vůbec, ač by se při jižním pohledu na Kampu měla správně zobrazit. Vzhledem k měřítku zástavby se do výjevu prostě nevešla. Ze zástavby jižně od mostu nás vedle maltéžského kostela nejvíce zaujme mohutný dům těsně před mostem s rozměrným štítem, renesanční nárožní věží s cibulovou stříškou a schodišťovým přístavkem při jižním průčelí. Podobnou budovu dnes v této části Malé Strany nenajdeme a vzniká tak otázka, o který jde objekt. S určitou opatrností můžeme vyslovit předpoklad, že je zde zachycena starší renesanční podoba domu čp. 520, zvaného Lázeň (někdy též Horní lázeň). Malou část severního průčelí tohoto domu zachycuje také krásná skica R. Saveryho za začátku 17. století. Na plenérové kresbě je patrná bohatá sgrafitová výzdoba, což dokládá výpravnost tohoto objektu.

Při pozorném zkoumání scenérie narazíme na ještě jeden záhadný objekt. Je to jakási skupinka domů na severní straně mostu při břehu řeky. Nápadné jsou zejména úzké věže s malými okénky. Podle zákresu můžeme soudit, že tento zvláštní objekt stál na severním cípu ostrova Kampa. Měřítkově je patrně převyššen, ale zřejmě není fantazií tvůrců, neboť podobný objekt vypátráme i na Hollarově prospektu Prahy z roku 1636. V tomto místě na břehu řeky bychom mohli předpokládat spíše existenci hospodářského objektu, snad skladu, případně by připadal v úvahu nějaký speciální technologický objekt, možná pro bílení či sušení pláten (výskyt podobných objektů je doložen pod Letnou již v 15. století).

Při horním okraji výjevu je při břehu číslo 36. Takto je označen tzv. dolejší přivoz, který fungoval přibližně v místě dnešního Mánesova mostu.

Rudolfinská Praha v detailech Sadelerova prospektu (6)

V našem šestém zastavení v pomyslné pouti Prahou začátku 17. století se poprvé přeneseme i na levý (západní) břeh Vltavy a to v místě, kde na Malou Stranu ústí Karlův most. Zachycení situace západního konce mostu je podstatně obtížnější, než u protějšího břehu. Karlův most (podobně jako jeho předchůdce Juditin most) zde téměř dvěma pětinami své délky (přibližně asi 180 m) vede po souši a trochu se ztrácí v zástavbě a v zeleni ostrova Kampa a malostranského břehu. Obě mostecké věže, symbolizující zakončení mostu a dobře patrné v osových průhledech, se při bočních pohledech dostávají do poněkud izolované pozice. To je dobře vyjádřeno i na otištěném výřezu grafiky, kde charakteristická dvojice věží doslova vyčnívá nad torzem původně románského kostela P. Marie v areálu řádu maltézských rytířů. Návaznost maltézského kostela na levobřežní zakončení mostu vyjadřoval i jeho úplný název – kostel P. Marie pod řetězem na konci mostu. Kamenné věže nedostavěného kostela P. Marie poměrně výrazně vystupují při levé straně výjevu. Jsou zjevně šířkově i výškově nadsazené a zakončené vysokou dlátovou střechou s dvojicí korouhviček.

Celá konfigurace spletité zástavby Kampa a břehu Malé Strany je na rytině výrazně zjednodušená a šířkově stlačená. Kreslíř se zde musel vyrovnat s obtížnou úlohou, protože tento pohled nemá přirozené stanoviště a tak bylo nutno výjev seskládat z několika dílčích záběrů, malovaných z různých stanovišť. To je dobře patrné zejména v zadním plánu výjevu, kde je pohled na průčelí domů podél severní části Čertovky (původně Rožmberské strouhy), tedy zástavbu dnešní ulice U lužického semináře (původně Dolejší mostecký plácek). Tato průčelí domů však ve skutečnosti směřují k severozápadu a při pohledu z jihu by správně neměla být jejich uliční průčelí vidět. Tvůrce grafiky si zde situaci v zájmu přehlednosti musel poněkud zjednodušit a díky tomu nám poskytl alespoň částečnou představu o renesanční drobné zástavbě břehu řeky. Ta většinou vzala za své při švédském obléhání Prahy v roce 1648.

V zadním plánu scenérie můžeme dobře identifikovat jakýsi holý kopec (napravo od střechy vyšší mostecké věže). Toto místo nepochybně sloužilo jako skládka odpadu včetně stavební suti a je věrně zobrazeno ještě na Huberově ortografii Prahy z roku 1769 i s popiskou „Schutt berg“ (rumiště). Atmosféru tohoto místa patrně umocňovala i nedaleká rasovna (v místě dnešního domu U zlaté husy – čp. 103). V místě skládky byla na sklonku 18. století zbudována Hergetova cihelna.

Nejzajímavější rébus ke zkoumání nalezneme při pravém okraji výřezu. Můžeme zde pozorovat pilíř Karlova mostu se zakresleným podstavcem a sochou na jižním zhlaví. Jde zcela jistě o sochu rytíře Rolanda, později přejmenovaného na Bruncvíka pod vlivem romantických pověstí. Socha rytíře od začátku 16. století zdobila protivodní část 10. pilíře, který dnes stojí částečně v řece a částečně na břehu Kampa. Na našem výřezu je však pilíř jasně obtékán řekou, dokonce se zdá, že zde proplouvají vory. Jak to tedy bylo? Když si na rytině odpočítáme pilíře od pravého břehu, zjistíme, že socha Bruncvíka je zakreslena na 9. pilíři. Spletl se tedy kreslíř? To není zdaleka jasné. Některé indicie nasvědčují, že břeh Kampa pod mostem a v severním výběžku ostrova mohl mít jiný průběh, než jak jej známe dnes. Na již zmíněné Huberově ortografii je severní cíp Kampa zakreslen menší a s jakýmsi přístavištěm vorů. Podobné detaily můžeme najít i na dalších grafikách ze 17. století, zejména na Hollarových leptech. Hypotéza, že původně stál 10. pilíř Karlova mostu v řečišti celý, nahrává i náhlé zalomení půdorysu zástavby domů v severovýchodní části náměstíčka Na Kampě (konkrétně jde o objekty čp. 514 – U obrázku P. Marie, čp. 513 – U červené sklenice a čp. 512 – U žluté růže). Dostupná literatura se tímto problémem nezaobírá, objasnit tento problém by snad mohl v budoucnu archeologický průzkum.

Pro srovnání způsobu práce grafika uvádíme ještě výřez z raně barokní veduty, která je zpracována podobným způsobem jako proslulý Sadelerův prospekt (možná je jím i inspirována). Na první pohled je zřejmé, že práce kreslíře i grafika zde nedosáhla takové preciznosti i věrohodnosti. K tomuto závěru lze snadno dojít při studiu zpracování Karlova mostu. Oblouky mají podivný stlačený tvar, věže postrádají některé detaily, zástavba je velmi schematizovaná. Některé domy na Kampě působí, jako by byly zaplaveny vodou, dokonce podél nich plují lodice. Na stranu druhou měřítko staveb a jejich topografie odpovídá více podobě Prahy.

Folpertus van Ouden-Allen, Praha roku 1685, rytina (scan z publikace Antonín Novotný, Grafické pohledy na Prahu 1493–1850, vydal Václav Poláček v Praze, 1945).

Pro skenování byla použita veřejně dostupná reprodukce: Filip van den Bosche / Johann Wechter / Egidius Sadeler: Velký prospekt Prahy z r. 1606. 2 listy, tisk Severografia 5, Děčín, vydal Odeon, Praha 1973. Detail z renesanční veduty Prahy: repro archiv autora z knihy Zdeňka Wirtha: Praha v obraze pěti století. Praha 1934. Průvodní text, předlohy a ilustrace připravil Ondřej Ševců.